

УДК 347.37 (336)
DOI <https://doi.org/10.32837/chern.v0i2.354>

М. С. Уткіна
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства
Сумського державного університету
orcid.org/0000-0002-3801-3742

ДО ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

У статті розглянуто актуальне питання інформаційного забезпечення фінансового моніторингу. Зокрема, автором було також проаналізовано питання в контексті внесення змін до чинної нормативно-правової бази у зв'язку із введенням на території України воєнного стану. Зокрема, було проаналізовано основні положення, що стосуються інформаційного забезпечення фінансового моніторингу. Автором було виокремлено та проаналізовано визначення категорії «інформаційне забезпечення», що міститься у доктринальних джерелах, зважаючи на відсутність нормативного закріплення. У статті автор робить висновок, що інформаційне забезпечення фінансового моніторингу певною мірою полягає у забезпеченні інформаційної взаємодії органів державної влади, які в межах своєї компетенції, протидіють легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму й здійснюють обробку даних щодо таких доходів. У свою чергу, було визначено, що підґрунтям інформаційного забезпечення є джерела інформації. Зважаючи на це, було констатовано незадовільний рівень пошукової активності відповідних суб'єктів фінансового моніторингу, а також недосконалість механізмів взаємодії на транснаціональному рівні. Автор у статті аналізує діяльність Державної служби фінансового моніторингу як національного центру з отримання та аналізу інформації щодо підозрілих операцій в контексті можливої легалізації так званих злочинних доходів. Також у статті було охарактеризовано функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, інформаційне забезпечення фінансового моніторингу, легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансовий моніторинг.

Utkina M. S. TO THE ISSUE OF INFORMATION ASSURANCE OF THE FINANCIAL INTELLIGENCE (MONITORING)

The article discusses the topical issue of information assurance of the financial intelligence (monitoring). In particular, the author also analyzes the issues in the context of amendments to the current legal framework in connection with the imposition of martial law in Ukraine. In particular, the main provisions concerning the information assurance of the financial intelligence (monitoring) are analyzed. The author singled out and analyzed the definition of the category of “information assurance” contained in doctrinal sources, given the lack of normative consolidation. The author concludes that the information assurance of the financial intelligence (monitoring) to some extent is to ensure information interaction of public authorities, which within their competence, counteract the legalization of criminal proceeds and terrorist financing and process data on such revenues. In turn, it was determined that the basis of information assurance are sources of information. In view of this, the unsatisfactory level of search activity of the relevant financial intelligence (entities) was noted, as well as the imperfection of the mechanisms of interaction at the transnational level. The author analyzes the activities of the State Financial Monitoring Service as a national center for obtaining and analyzing information on suspicious transactions in the context of possible legalization of so-called criminal proceeds. The article also described the functioning of the unified state information system in the field of prevention and counteraction to legalization (laundering) of the criminal proceeds, terrorist financing and financing the proliferation of weapons of mass destruction.

Key words: information assurance, information assurance of the financial intelligence (monitoring), legalization of criminal proceeds, financial intelligence (monitoring).

Постановка проблеми. В контексті постійного розвитку інформаційного суспільства, прогресу та появи нових інформаційних технологій, їх імплементації в соціальну діяльність, та постійного оновлення інформаційного середовища актуальності набирає питання інформаційного забезпечення кожної діяльності. Зокрема, інформаційне забезпечення є значним аспектом використання конкретних інформаційних ресурсів або захисту інформації певного типу. У свою чергу, рівень інформаційного забезпечення будь-якої діяльності та галузі залежить від напряму прийняття менеджерських рішень у стратегічній стійкості.

Погоджуємось із Н. А. Литвин та Д. О. Мороз щодо того, що об'єктивна інформація дозволяє окреслити чіткі орієнтири для послідовної та систематичної організації перевіркової роботи, оперативного-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності у справах, пов'язаних із легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом. У свою чергу, це дозволить своєчасно сконцентрувати державні органи на конкретних пріоритетних напрямках боротьби із злочинністю в Україні [1, с. 128].

Стан дослідження. Вважаємо за доцільне звернути увагу на доробки науковців, які досліджували питання здійснення фінансового

моніторингу як одного із найбільш ефективних способів протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, у тому числі й інформаційне забезпечення процесу. Зокрема: В. Білоус, В. Бірюков, М. Гуцалюк, Н. Литвин, П. Мельник, Ф. Ярошенко та ін. Проте, констатуємо, що питання інформаційного забезпечення фінансового моніторингу розглядалось доволі фрагментарно та мало більше епізодичний характер.

Виклад основного матеріалу. Відсутність єдності у трактуванні категорії «інформаційне забезпечення» в цілому та «інформаційне -забезпечення фінансового моніторингу» зокрема, зумовлює плюралізм наукових позицій як серед вітчизняних, так і зарубіжних представників наукової спільноти. Проаналізувавши положення, що містяться у доктринальних джерелах, вважаємо за доцільне виокремити наступні.

За С. Палагую, інформаційне забезпечення можна розглядати як:

- (1) інформаційне обслуговування управління;
- (2) заходи зі створення інформаційного середовища управління;
- (3) сукупність дій з надання необхідної для управління інформації у зазначене місце із заданою періодичністю [2, с. 419].

У свою чергу, за Т. Безбородовою, інформаційне забезпечення становить собою процес задоволення потреб користувачів в інформації, необхідній для прийняття рішення, для здійснення якого необхідна наявність відповідної інформаційної системи [3, с. 3]. На нашу думку, дане визначення є доволі влучним в контексті питання, що розглядається. Оскільки, інформаційне забезпечення фінансового моніторингу полягає в органічному обміні інформації між суб'єктами фінансового моніторингу. У цьому процесі також безпосередньо слід виокремлювати певні засоби і методи роботи із інформацією як похідні явища.

В цілому, аналізуючи категорію «інформаційне забезпечення», слід акцентувати увагу на трьох основних підходах. Зокрема, це системний, концептуальний та результативний. О. Маслак та І. Коробкова зазначили особливості кожного із підходів, узагальнивши позиції науковців, які підтримують кожен із вищезазначених підходів. Зокрема, розглядаючи інформаційне забезпечення в контексті системного підходу, його потрібно розуміти як певного роду сукупність інформаційних ресурсів та технологій, програмного забезпечення та технічних засобів. Щодо інформаційного забезпечення у розрізі концептуального підходу, то його авторки узагальнили як необхідний процес забезпечення потреб суб'єктів в інформації, необхідної для ухвалення стратегічних рішень. У свою чергу, при результативному підході інформаційне забезпечення розглядається як свого роду результат процесу

отримання, обробки, накопичення, зберігання, аналізу та передачі інформації для ухвалення вже згаданих рішень [4, с. 24].

Таким чином, при системного підході інформаційне забезпечення становить сукупність елементів; при концептуальному – процес надання інформації суб'єктам; при результативному – це безпосередньо результат від дій із інформацією. Зважаючи на такі підходи, вважаємо, що використання кожного із них залежить від сфери, інформаційне забезпечення якої розглядається.

Вважаємо, що під інформаційним забезпеченням в цілому слід розглядати певну сукупність елементів, які у своєму взаємозв'язку допомагають виконувати певного роду функції та досягати цілі. Таким чином, інформаційне забезпечення розглядається як певного роду інструментарій забезпечення надходження інформації щодо конкретних характеристик об'єктів через чітко визначені відрізки часу або за наявності запитів та розглядається як підґрунтя прийняття управлінських рішень.

Зважаючи на стрімкий розвиток ринкової інфраструктури, кількість економічних та фінансових зв'язків між різними суб'єктами господарювання також збільшується. Саме з метою процедури успішного та дієвого проведення фінансового моніторингу необхідно проводити збір, обробку, аналіз значних обсягів інформації.

У сфері інформаційного забезпечення фінансового моніторингу важливу роль відіграють спеціальні державні органи, які повинні своєчасно інформувати правоохоронні органи про ознаки легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом. Саме одним із таких суб'єктів є Державна служба фінансового моніторингу України, яка є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Також Державна служба фінансового моніторингу України є національним центром для отримання та аналізу: повідомлень про підозрілі операції, іншої інформації, яка має відношення до відмивання коштів, пов'язаних предикатних злочинів, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [5].

Виконуючи основні завдання, покладені на Державну службу фінансової розвідки (моніторингу), вона забезпечує функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення. На думку Є. Бовкун [6, с. 21], ця система є одним із най-

важливіших джерел гласного інформаційного забезпечення протидії легалізації (відмиванню) «злочинних» доходів та була створена відповідно до Стандартів FATF, FATF 40 Recommendations [7]. Відповідно до чинного законодавства вона становить систему, яка шляхом об'єднання організаційних та інженерно-технічних заходів, технічних і програмних засобів забезпечує збирання та обробку інформації та відомостей державних електронних інформаційних ресурсів, необхідних для проведення Державною службою фінансового моніторингу України комплексного аналізу інформації та відомостей про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, іншої інформації та відомостей, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення [8]. В цілому, впровадження даної інформаційної системи дозволило певною мірою оперативно відстежувати рівні ризику на рівні суб'єктів первинного моніторингу та визначати підозрілі операції.

В контексті досліджуваного питання не можна оминути і нововведення, яке стало позитивним в інформаційному забезпеченні фінансового моніторингу. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання організації фінансового моніторингу», основною формою інформаційного співробітництва у сфері протидії легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму, замість паперової, – встановлюється електронна форма із використанням компонентів інформаційно-телекомунікаційної системи «Електронний кабінет системи фінансового моніторингу» [9].

Зокрема, були також розроблені та затверджені Наказом Міністерства фінансів України Порядок обміну інформацією з питань фінансового моніторингу, Порядок створення особистого кабінету суб'єкта первинного фінансового моніторингу та доступу до е-кабінету системи фінансового моніторингу та Порядок інформаційної взаємодії суб'єктів первинного фінансового моніторингу та Державної служби фінансового моніторингу. Усі згадані документи встановлюють механізми взаємодії між суб'єктами фінансового моніторингу в контексті забезпечення обміну інформації.

Однак, враховуючи введення режиму воєнного стану в Україні, два останніх положення не запрацювали вчасно (1 травня 2022 року), а були відкладені і запрацюють лише в перший понеділок четвертого місяця після припинення або скасування воєнного стану. При цьому до дати набрання чинності нормативно-правовою базою щодо забезпечення функціонування електронно-

го кабінету системи фінансової розвідки (моніторингу) та надання суб'єктам доступу до особових рахунків суб'єкти зобов'язані надавати інформацію до Державна служба фінансової розвідки (моніторингу) в електронній або паперовій формі. Відповідно до вимог чинних нормативних актів. Таким чином, можна констатувати, що військова агресія Російської Федерації зіграла роль навіть в інформаційному забезпеченні фінансової розвідки (моніторингу).

В цілому, аналізуючи недоліки інформаційного забезпечення фінансового моніторингу, виокремлюємо неодноразове надання однієї і тієї ж інформації, ідентичних масивів даних платниками податків та одержувачами бюджетних коштів. Це пояснюється тим, що певні інформаційні дані є подвійними і не завжди однозначно обробляються в різних державних установах. Також серед основних недоліків виділяємо недостатню пошукову активність відповідних підрозділів суб'єктів фінансового моніторингу; відсутність належного рівня професійної підготовки працівників, відповідальних за організацію заходів протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом; недосконалість механізмів взаємодії та координації дій на транснаціональному рівні, відсутність системного вдосконалення матеріально-технічного забезпечення фінансового моніторингу.

Проте, незважаючи на вищезазначені недоліки, на даний час проводиться системна робота щодо удосконалення положень інформаційного забезпечення фінансового моніторингу. Незважаючи на те, що певні положення були поставлені «на паузу», констатуємо реформаційні процеси, які мають місце, із врахуванням кращих практик зарубіжних країн та рекомендацій міжнародних організацій.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, робимо висновок про те, що призначення інформаційного забезпечення фінансового моніторингу полягає у необхідності організації взаємодії на належному рівні різних інформаційних систем з різними користувачами та між собою, суб'єктами фінансового моніторингу. Тобто, інформаційне забезпечення фінансового моніторингу полягає у забезпеченні (що впливає із самої дефініції) інформаційної взаємодії державних органів, які в межах своєї компетенції здійснюють заходи, направлені на виявлення незаконно отриманих доходів та запобігання фінансування тероризму, протидію легалізації таких доходів шляхом розробки та реалізації конкретних заходів на основі комплексного аналізу інформації про незаконно отримані доходи.

Література

1. Литвин Н. А., Мороз Д. О. Характеристика інформаційної складової у процесі виявлення злочинів, пов'язаних з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом // Інформаційні ресурси ДПС України в механізмі протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та ухилення від сплати податків: збірник тез науково-практичного семінару, Ірпінь: Видавництво НУ ДПС України, 2012. 224 с.
2. Палагута С. С. Особливості інформаційного забезпечення управління підприємств і організацій. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 16. С. 418-421.
3. Безбородова Т. В. Структурно-морфологічна модель системи інформаційного забезпечення процесу управління. *Економіка та держава*. 2007. № 4. С. 27-29.
4. Маслак О. І., Коробова І. В. Інформаційне забезпечення процесу управління стратегічною стійкістю підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 4. С. 23-25.
5. Державна служба фінансового моніторингу : Офіційний сайт. URL : <https://fiu.gov.ua/> (дата звернення 03. 06. 2022 р.).
6. Бовкун С. А. Інформаційне забезпечення протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Як складова антикорупційної діяльності // Інформаційні ресурси ДПС України в механізмі протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та ухилення від сплати податків: збірник тез науково-практичного семінару. Ірпінь: Видавництво НУ ДПС України, 2012, 224 с.
7. FATF 40 Recommendations. October 2003. URL: [fatf-gafi.org/media/fatf/documents/FATF%20Standards%20-%202040%20Recommendations%20rc.pdf](https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/FATF%20Standards%20-%202040%20Recommendations%20rc.pdf) (дата звернення 05. 06. 2022 р.).
8. Деякі питання єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Постанова Кабінету Міністрів України № 627 від 22.07.2020 р. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/627-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06. 06. 2022 р.).
9. Деякі питання організації фінансового моніторингу : Постанова Кабінету Міністрів України № 850 від 09. 09. 2020 р. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06. 06. 2022 р.).